

Gyógyító olvasás

Kis ingyen könyvtár, nem csak szenvedélybetegeknek

A minap a kezembe került a Scott Fitzgerald *A nagy Gatsby*-jének magyar kiadása, megjelent 1971-ben, 36 500 példányban az *Olsó Könyvtár* sorozatban. Ára? Három forint. Kevesebb, mint egy kiló kenyéré, ha nem csal az emlékezetem. Nem teljesen ismeretes, hogy az alacsony ár hogyan befolyásolta a terjesztést, valamint hogy a könyv valóban eljutott-e az érdeklődőkhöz, de az árfekvés, ahogy hívták anno, bizonyára nem riasztotta el az olvasót. Az egyszerű, mondhatni, igénytelen kiállítású kötetecskének talán nagyobb esélye lehetett az agyonolvasásra, mint a később megjelent kiadásnak, amelynek címlapján a filmváltozatban Jay Gatsbyt megtestesítő Leonardo di Caprióval, 2841 forintért.

Hogy megváltozott a könyvek hozzáférhetősége és elérhetősége a közelmúltban! Az e-könyvek minden bizonnyal újraformálják a könyvpiacot és az olvasást, a könyvtári szolgáltatásokról nem is beszélve. Mi tagadás, jómagam is lelkes híve vagyok eme kényelmes megoldásnak, amint arról már korábban beszámoltam¹. Viszont nem minden helyzet alkalmas képernyőn megjelenített olvasására, és most nem a vakító napfényben a strandon napozó-unatkozó tömegekre gondolok. Nem is mindenki engedheti meg magának, hogy e-olvasót vásároljon. Az online könyv-cserebere és aukciós oldalakból ítélve viszont kijelenthetjük, olvasnak az emberek – sőt, nyomtatott könyveket olvasnak.

Hogyan segíthetünk mi, könyvtárosok abban, hogy eljuttassuk a könyveket azokhoz, akiknek a legjobban szükségük van rájuk? Sok jó ötletet láttunk világszerte, a könyvelhagyós móditól kezdve a könyvtárak ingyenes polcain át az utcán, repülőtéren, strandon elhelyezett könyvtároló alkalmatosságokig, ahol mindenki kedvére válogathat olvasójegy és beiratkozás nélkül.² Egy ilyen kezdeményezés a *Little Free Library*, vagyis „Kis ingyen könyvtár” az Egyesült Államokban.

Mi a csoda az a Little Free Library?

2009-ben Wisconsin államban egy Todd Bol nevezetű férfi – tanítónő édesanyja tiszteletére – egytantermes iskolára emlékeztető tárolót épített, felszerelte egy póznára,

---

¹ Hajnal Ward Judit: Piszkos Fred a retinakijelzön. Elektronikus könyvek az amerikai könyvtárakban. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2012. 10. sz. 14-25. p.

² Legutóbb: Kühner Éva: Újszerű kezdeményezések az olvasás népszerűsítésére. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2015. 2. sz. 37-41. p.

megettöltötte könyvekkel, az oldalára ráírta, hogy „INGYEN KÖNYVEK”, majd az egészet kirakta házuk elé, csak úgy, őrizetlenül, a kerítés nélküli előkertbe. Az ötlet másoknak is megtetszett, és miután Bol több ilyen madárházhoz hasonló dobozt állított elő, a Wisconsin Egyetem professzorával, Rick Brokksszal úgy gondolták, hogy ez a módszer kiválóan alkalmas az olvasás megszerettetésére. Létrehoztak egy nonprofit szervezetet a könyvek terjesztésére, amely azon alapul, hogy összefogja és támogatja a könyvbarátok és olvasni kívánók magánakcióit szerte a világon.

A honlapjuk (<http://littlefreelibrary.org>) szerint a program egyik fő ihletője Andrew Carnegie volt, aki 2509 ingyen közkönyvtár építését tette lehetővé a XIX. és XX. század fordulóján Amerikában. A Carnegie-könyvtárak nagy többsége ma is üzemel Wisconsinban és más államokban is, a hozzánk legközelebbi éppen itt, New Brunswickban, Debrecen testvérvárosában, az egyetemtől pár kilométerre. A másik meghatározó egyén egy Lutie Stearns nevű könyvtárosnő volt, aki 1895 és 1914 között kis utazó könyvtáraival mintegy 1400 helyszínre juttatott el könyveket Wisconsin államban. Hatott még rájuk a kávézókban és egyéb nyilvános helyszíneken már jól működő könyv-cserebere, a különféle hálózatok, amelyek nyaralási és egyéb ajándékozási lehetőségeket osztanak meg, valamint a világszerte egyre-másra felbukkanó, alulról jövő kezdeményezések minden területen.

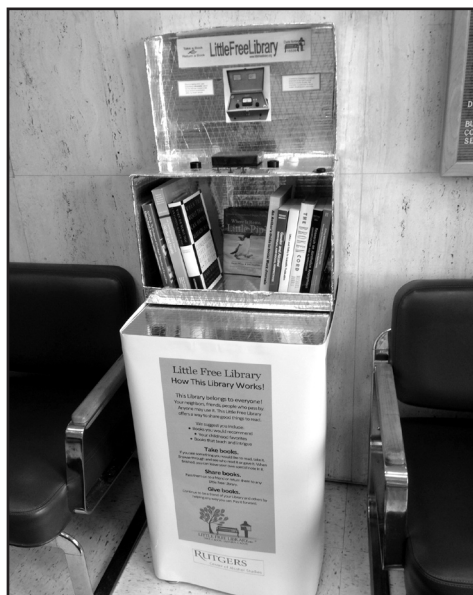
Induláskor programjuk célja az volt, hogy 2510 kis könyvtárat hozzanak működésbe, eggyel többet, mint Andrew Carnegie. Ezt 2012 augusztusára érték el, másfél évvel a tervezett időpont előtt. 2015 januárjában – szerény becslések szerint – huszonötezernél több könyvtár működik a világon, és számuk napról napra emelkedik. Egy-egy könyvtár 20-50 kötetet tartalmaz. Nem nehéz kiszámolni, hogy milyen sok könyvről van szó, amelyek esetleg egyébként nem jutnának el az olvasóhoz.

A honlap alapos áttekintést nyújt a programról és hasznos tanácsokkal szolgál a könyvtárak létrehozásáról és működtetéséről is. Tetszetős tárolók között válogathat a megrendelő, de nincs kifogásuk a saját dizájn ellen sem, amit a mi esetünk is bizonyít. A megjelenési formára vonatkozóan eltérőek az ízlések. A környezet, ahol a tároló elhelyezésre kerül, nagyban befolyásolja a formát. Élmény a *Little Free Libraries* galériája a Flickr-en (<https://www.flickr.com/photos/68010601@N03/>) és a honlapon (<http://littlefreelibrary.org/gallery-of-little-free-libraries>).

A mi kicsi könyvtárunk

A *Little Free Libraries* mozgalom eredeti célkitűzései között a következők szerepelnek a honlap szerint: a műveltség és az olvasás szeretetének terjesztése világszerte ingyen könyvcseré-állomások létrehozásával és közösségi érzés kialakítása a különböző generációk tapasztalatainak, kreativitásának és bölcsességének megosztása révén. A legtöbb kis ingyen könyvtárat vállalkozó szemléletű, de nem feltétlenül könyvtáros magánszemélyek vagy közkönyvtárak tartják fenn. Egyetemi könyvtárról nem nagyon tudunk, bár ingyen elvihető könyvek sok helyen találhatóak. A mi ötletünk igazából a sajátos gyűjtőkör, ami esetünkben a szenvedélybetegségekkel kapcsolatos szak- és szépirodalmi művek, ismeretterjesztő és tájékoztató könyvek és folyóiratok körét jelenti.

Különleges témánk a dizájnban is azonnal megmutatkozik. Intézetünk, a New Jersey állambeli Rutgers Egyetem Alkoholtudományi Központjának egykori kutatója, Leon Greenberg fejlesztette ki az alkoholszondák prototípusának számító alcometert. Ennek

formájára, mintájára terveztük a tárolót, amelyet házon belül, az előcsarnokban helyeztünk el. Egy másik érdekesség, hogy intézetünk annak idején, közvetett módon, ugyancsak egy Carnegie-pályázati pénz révén jött létre. A filantróp Andrew Carnegie, aki a közkönyvtárak létrehozására óriási összegeket fordított, más, társadalmilag jelentős célokra is szívesen áldozott. 1939-ben a Carnegie Alapítvány huszonezzer dollárja tette lehetővé az alkohollal kapcsolatos szakirodalom legelső összegyűjtését, rendszerezését és tárgyszavazását. Ez vezetett a későbbiekben az első amerikai alkoholtudományi szakfolyóirat megalapításához *Quarterly Studies on Alcohol* néven, William Haggard és a részben magyar származású E. M. Jellinek jóvoltából, amelyet jelenleg is rangos szakmai folyóiratként, *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* néven ad ki intézetünk. A gyűjteményből nőtt ki könyvtárunk is, amelynek alapját a ma szép piros egyendobozokban tárolt cikk-kollekció képezte. Ezeket a negyvenes évek kezdetétől fogva szaktudósok (nem könyvtárosok) kivonatolták és tárgyszavazták, vagy tizenöt nyelven. Figyelemre méltó még, hogy intézetünk, 1962-ig a Yale Egyetem részeként, nagyszámú Európából a háború elől Amerikába emigrált tudósok nyújtott munkalehetőséget Jellinek révén³.

A honlap rengeteg ötletet adott a tároló megépítésére és üzemeltetésére. Különösen hasznosnak találtuk a vandalizmus elkerülésére felsorolt tanácsokat a helyszín megválasztása szempontjából. A tervezők információi szerint a legtöbb tárolót a szabadban helyezték el, az elemek és egyének pusztító kénye-kedvének kitéve. Hogy mégsem történt eddig nagyobb katasztrófa, annak is megvan a maga oka. Sok érdekes történet olvasható

³ Lásd: Hajnal Ward Judit – William Bejarano: Az Üveghegyen túl. Egy konferencia a rendezők szemével. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2014. 7. sz. 18-30. p. (Az Elvin Morton Jellinekről szóló rész: 26-27. p.); Palotai Mária – Kovács Beatrix: A SALIS 36. konferenciája = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2014. 7. sz. 30-34. p. (Az Edvin Morton Jellineről szóló rész: 322-33. p.).

a honlapon, és ezekből az is kiderül, a legtöbb ilyen kölcsönző állomás főleg felső-középosztálybeliek által lakott környéken található. Viszont arra is van bizonyíték, hogy a legtöbb közösség hajlamos a magáénak tekinteni a kicsi tárolókat, és védelmezni tartalmukat. A miénk szupervédett helyen, az előcsarnokban helyezkedik el, az épületen belül, így legfeljebb valaki egy degeszre tömött táskával vághatja oldalba, amivel viszont nem sok kárt okoz.

A hálózatba történő bejegyzésért egyszeri összeget fizet az alapító, ezért cserébe kap egy sorszámot, és felkerül a könyvtár neve a honlapon található térképre (<http://littlefreelibrary.org/ourmap/>). Mi is megkaptuk az egyenmatricát, amelyet a tárolónkon elhelyezve jelezhetjük, hogy a hálózathoz tartozunk. Emellett küldtek egy csomó propaganda-anyagot is. A honlapon találhatóak még mutatós, letölthető sablonok is, mint például címke, ex libris és hasonló reklámanyagok. Ezek közül nekünk legjobban a könyvjelző tetszett, amelyen az olvasó ajánlhatja másoknak is az általa olvasott könyvet. Ezt az ember saját ízlése és kis könyvtárának stílusa szerint módosíthatja, amit meg is tettünk.

Kis könyvtár, rövid történet

Ennél azért sokkal bonyolultabban zajlott az egész. Először 2011-ben támadt a gondolatunk, hogy milyen jó lenne egy ilyesmi nálunk is. Felvettük a kapcsolatot Rick Brooksszal, kifejezvéen óhajunkat hivatalosan is, hogy csatlakozni szeretnénk a mozgalomhoz. A levélhez csatoltunk egy fényképet az eredeti *Alcometer*ről, ami könyvtárunkban van kiállítva. Rettenetesen tetszett neki az ötlet, teljesen odáig volt! Lelkes e-mailjét a mai napig emlegetjük: *Bejegyeztünk már tárolót, ami méhkaptárból készült, vagy feltrancsírozott kenuból, áfonyás ládából, telefonfülkéből és mikrobullámú sütőből, de az Alcometer magasán viszi a pálmát!*

Ígéretet kaptunk, hogy hamarosan legyártatja számunkra a dobozt, így hát elkezdtünk könyveket gyűjteni. Ez bizonyult a vállalkozás könnyebbik részének. Folyóiratunk és kutatóink sok recenziós példányt kapnak kiadóktól, ez jelentette az első biztos forrást. A nyugdíjba menő kollégákat is megkértük, hogy hadd nézzük át könyveiket, hátha nem akarnak mindent hazavinni. Mások pedig felhívásunkra nagytakarításba kezdtek irodájukban és otthon is. Magyarán, körbe lejmoltuk az intézetet ingyenkönyvekért, ezzel is folytatván a Carnegie-hagyományokat: az eredeti közkönyvtárak állományát is sok-sok önkéntes segítségével, közadakozásból és könyvadományokból fejlesztették. Szépen gyűltek a könyvek a könyvtárunkban, az erre a célra elkülönített polcokon. Eközben Rick kapcsolatba lépett néhány megbízható partnerével, akik több különcknek számító könyvtárolót állítottak már össze, de csak nem akadt senki, aki a miénket elvállalta volna. Végig kérdeztük az összes ismerősünket és barátunkat mi is, sőt, felkerestük a közeli ipari iskolákat, hátha fusiban megcsinálják a kedvünkért. Kimerítettük az összes kreatív lehetőséget, de senki nem akarta legyártani.

Már majdnem feladtuk. Egy szép napon aztán a helyi napilapban megjelent egy rövid kis cikk általános iskolás gyerekekről, akik hullámpapírból kreálták újra a '70-es és '80-as évek népszerű játékbárlangjainak pénzdobáló gépeit. Heuréka! Ha a gyerekek ezt megtudták csinálni, akkor mi is kísérletezhetünk. Úgy éreztük, hogy szárnyakat kaptunk, sőt, ihletet és útmutatást, mint akit homlokok csókolt valami sóher kelet-európai múzsa, a fülünkbe súgván, hogy azzal gazdálkodj, amid van! Nem kell nekünk pénzt áldozni sem-

miféle flancos tárolóra, megcsináljuk magunk. Egy kis lelményességért eddig sem kellett a szomszédba mennünk, de ezeket a szakmai titkokat inkább megőriznénk. A tervezést magamra vállaltam, visszaemlékezve az ötödikes gyakorlati foglalkozás órán tanultakra. Két szerzőtársam, Danny és Bill végtelen türelemmel vagdosott, ragasztgatott és mindenféle egyéb bűvészmutatványt végzett, amíg a tároló végleges formát öltött.

Az igazsághoz tartozik, hogy az amerikai hullámpapírt nem úgy kell elképzelní, mint az egy alkalomra szóló vacak dobozt, ami már a postán szétmállik. Egyik-másik könyvterjesztő és könyvkötő olyan erős dobozokban szállít, hogy bizony majd' beletört a Magyarországról Amerikába csempészett bicska is. A tároló váza tehát adott, a következő probléma, hogy mivel fogjuk elérni a csillogó, fémes hatást a barna dobozon. Szigetelőszalag, jött a zseniális ötlet, ha már a házon belüli megoldásoknál tartunk. De nem ám az apukám garázsából való, ujjnyi vastagságú, gusztustalan fekete, műanyag bővli, hanem inkább olyasmi, mint amivel a légkondicionáló óriási csöveit szigetelik. Nos, ilyesmi nem túl sűrűn fordul elő egy könyvtárban, de ezt a titkos forrásunkat elárulhatjuk így magunk között. Az egyik puerto ricói karbantartó gyakori könyvtárlátogató, mindenféle technológiai kérdésével hozzánk szokott fordulni. Amikor megemlítettük neki, hogy legalább három centi széles, szürke szigetelőszalagra vágyakozunk, csak elmosolyodott, és kifordult a könyvtárból. Fél óra múlva viszont hozott egy nagy tekerics maradék szalagot, tizenkét centi szélességben és gyönyörű, szaloncukorhoz hasonlóan csillogó ezüst színben. Hogy honnan, azt nem mertük kérdezni.

A doboz szétszabdalása és a megfelelő formára történő kipofozása mintegy fél napot vett igénybe. A folyamat minden lépését lefényképeztük dokumentációs célból. A műanyagszálakkal megerősített szigetelőszalagtól a tároló csak masszívabbá vált, emellett, hogy csillogott is, mint Salamon tökéletessége. Hátra volt a csavarok, kapcsolók, gombok és a kijelző kivitelezése. Ekkorra már híre ment, hogy miben mesterkedünk, és munkatársaink jobbnál jobb ötletekkel álltak elő. Az egyik a közeli otthondepó készleteire hívta fel a figyelmünket, tiplik, alátétek és olcsó anyacsavarok vonatkozásában, a másik vízvezetékhez való alkatrészeket javasolt. Be is szereztünk mindenféleből, sőt, otthon találtam néhány biciklialkatrészt, szeget és csavart a garázsban. Hosszútávon azonban a legjobb megoldást a filléres, sőt ingyenes műtűrök jelentették.

Egyik szombaton körbecikliztem a környéket *garage sale*-ek nyomában, óriási sikerrel. A megunt, kinőtt, sőt kicsomagolatlan holmijuktól megszabadulni akaró amerikaiak gyakran bocsájtanak fillérekért áruba mindenfélét a házuk előtt amolyan maszek bolhapiac formájában, ezt a vásárlási lehetőséget nevezik *garage sale*-nek vagy *yard sale*-nek. Önmagában igen szórakoztató műfaj, és nemcsak a helybéli kultúrát és nyelvhasználatot tanulmányozhatja ingyen és bérmentve az ember, miközben kincsekre és könyvekre lel bagóért, hanem abból is ízelítőt kap, hogyan is állnak a bevándorlókhoz egyesek. Az ember nem tudja, hogy sírjon-e vagy nevéssen, amikor elmagyarázzák neki, hogy *Ez kérem, függöny, az ablakra szokták akasztani. Na ja, íyet még sose láttam, Európában nem teszünk semmit az istálló ablakára* – hangzott a válaszom. De az alkudozás is szórakoztató, amikor a tét, mondjuk, 25 cent, vagyis kevesebb, mint száz forint. A sikeres tranzakció után a smucig vásárló pedig elhajt hatvanezer dolláros autójával, ami százon harminc litert simán megveszik.

Kis könyvtár szempontjából a lényeg, hogy az egyik dél-amerikai szomszéd aznap épp kisfia megunt játékautóit árulta, és nem átalott velem együtt addig turkálni a nagy bődön

ép és törött gyerekjáték között, amíg az összes méretű matchbox- és egyéb autókerékből elegendőt nem találtunk. Mindezt egy dollárért. Nem álltam le alkudozni, mondanom sem kell, pedig a kerékpáron érkező vásárló az illegális bevándorló, tehát a legszegényebb réteg kategóriájába tartozik. Még rám akart beszélni egy kisteherautó is ötven centért, amit legszívesebben el is vittem volna, hálából, csak hogy megszabadítsam a lomtól, de nem bírtam beleszuszakolni a bicikli kormányra szerelt kistáskába, se a hátzszakomba.

A kapcsolók és csavarok után következett maga a kijelző, amit egyszerűen egy ócska audió kazetta műanyag tokjából hoztunk létre. Az eredeti skálát beszkeneltük, kinyomtattuk, és az átlátszó tokba helyeztük. Egy mini CD-tartó vette át a másik csöbemenet szerepét, és ráadásul a könyvtár egyik eldugott polcán találtunk korabeli vignettákat is, szép piros szegéllyel, tisztára, mint amit otthon ragasztottuk a füzeteinkre az 1/Z-ben (zenetagozatra jártam, csakhogy hengegnek is kicsit). Ezekre írtuk rá a magyarázatot, hogy mi is az az *Alcometer*.

Ezek után már csak valami polc vagy asztal kellett, amire rátehettük a tárolót. A bútorvásárlás ügyebár közbeszerzésnek számít az Óperencián innen és túl; ki akarja azt a hercehurcát? A véletlen ismét a segítségünkre jött az egyik kutató jóvoltából, aki a cél érdekében hajlandó volt megválni egy ócska számítógépasztaltól. Ez viszont elég viharvertnek tűnt, még a házilag összetakolt tárolóhoz képest is. Erre jött a zseniális ötlet: öltöztessük szoknyába az asztalt! Az intézeti óriásnyomtatón egy nagyméretű posztert gyártottunk, aminek a közepén a *Little Free Library* használatát magyarázzuk el, amolyan szükségből érényt kovácsolva újfent. A tárolót és a szoknyát tépőzárral erősítettük az asztalhoz.

Az egész tákolmányt aztán az intézet egyik stratégiailag legfontosabb pontján, az előcsarnokban, közvetlenül a bejáratnál helyeztük el. Az öt métereszer öt méteres helyiség nem a közlekedés miatt forgalmas, hanem inkább azért, mert ugyanez szolgál előtérként a nagyelőadóhoz is, ahol az addiktológiai továbbképzések folynak a rendes egyetemi órák mellett. Ezek a tanfolyamok egésznaposak, közbeiktatott kávé- és ebédszünettel. A könyvtároló pedig pontosan azzal az asztallal szemben áll, ahol a szendvicsek, saláták, sütemények, gyümölcsle és kávé csábítja a résztvevőket, ingyen. A nyomtató ló törvényét meghonosítva a tároló karbantartása így bármelyik könyvtári alkalmazottat is feljogosítja arra, hogy részesedjék eme finomságokból alkalmanként.

Hála a folyamatos ellátásnak, mind könyvből, mind étel-ital terén, a tároló azóta is általában félig-háromnegyedig van könyvvel. Az olvasók a hozok-viszek skáláján egyelőre inkább a viszek felé tendálnak, de szerencsére azért van utánpótlás a könyvtárból. Meglepő módon kelendőek a folyóiratok és brosrák is a könyvek mellett. A témánk pedig szinte állandó: valamely szenvedélyhez kötődik. Korábban létrehoztunk egy *LibGuide* alkalmazást, amelynek egy része a szenvedélybetegek olvasásterápiáját szolgálja. Az oldalon főleg szépirodalmi műveket ajánlunk azoknak, akik vonakodnak a könyvtárostól érdeklődni, hogy mit olvassanak. A tárolóban helyet kapnak ezek a könyvek is, mivel a potenciális olvasóink a fent említett továbbképző tanfolyamok közönségét is jelentik, akik egyrészt közvetlenül foglalkoznak szenvedélybetegekkel, másrészt esetleg nap mint nap maguk is megvívják a küzdelmüket. Amikor végre elküldtük fényképet a kész tárolóról az immár végleges helyén Rick Brooks-nak, a következő választ kaptuk. „*Gratulálok! Az biztos, hogy állbatatosság és lelményesség szempontjából mindenki mást felülmúltatok!*”

A program népszerűsítése érdekében több fórumon is bemutattuk a tárolót: írtunk cikkeket könyvtáros hírlevelekbe, vittünk posztert konferenciákra, sőt, egy forgatható,

henger alakú poszteren bemutattuk a készítés folyamatát is. Mindenhol nagy sikert arattunk. A kezdeményezést egyaránt lelkesen fogadták a közkönyvtárosok és az egyetemi könyvtáros kollégák. Rengetegen érdeklődtek, hogyan csatlakozhatnának a mozgalomhoz, hogy muszáj-e megvenni a tárolót, illetve hogy sok munka-e fenntartani. A legjobb kérdés, amit konferencián kaptunk, hogy vajon a tároló működik-e alkoholszondaként... Hihetetlen, de megálltuk röhögés nélkül, mind a hárman, bár feltűnően helyzetet kellett változtatnunk, nehogy véletlen összeakadjon a tekintetünk. Türelmesen elmagyaráztuk, hogy könyvtárolónk létrehozásakor a funkcionalitás helyett az esztétikumot és a kreativitást helyeztük előtérbe.

Kicsi magyar ingyenkönyvtár?

Utcai ingyenkönyvtárak léteznek már Bécsben és más európai nagyvárosokban, találhatunk tárolókat repülőtereken, vasúti és metróállomásokon. Jómagam is rendszeresen el szoktam hagyni az épp befejezett könyvet utzásaim alkalmával, csak nem fogom cipelni? Hogyan lehetne ezt az egészet magyar viszonyokra alkalmazni? Pár éve még szkeptikusan fogadtam volna az ötletet, különösen olyan alkalmak után, mint például amikor leszálltam szülővárosom állomásán a vonatról, és szeretteimen kívül kóbor kutyák tömege fogadott. Meddig maradna meg vajon abban a környezetben a mi kis tárolónk, töprengtem. Begyűjtésének vele hidegebb napokon? Felapritának a dobozt tüzelőnek? Lenne rá egyáltalán érdeklődés? Később viszont, ahogy minél több emberrel beszélgettem az ötletéről, egyre bizakodóbbá váltam. Azóta jobbnál jobb kezdeményezésekről olvas az ember, mint legutóbb például a buszmegállóba épített minikönyvtár, amivel Rábatotony polgármestere lepte meg a helység lakóit. Korábban pedig olvashattunk szabadtéri ingyen könyvtárakról, strandkönyvtárról, ingyenes könyvkölcsönzésről a bevásárlóközpontban és a Sziget Fesztiválon, hajléktalanoknak szánt olvasnivalóról a krízisközpontokban.

Nos, akkor hogyan lehetne ilyen tárolókkal még jobban népszerűsíteni az olvasást? A kibicnek semmi sem drága, de gondolkodni, javaslatot tenni azért szabad. Amikor nem országos terjesztésű és nem méregdrága szolgáltatásról beszél az ember, akkor hajlamos alábecsülni annak jelentőségét, még ha egy adott környezetben, néhány olvasónak valóban számítana is az új kezdeményezés. Olcsó húsnak híg a leve, tartja a fáma, sőt, a népnyelv tovább minősíti a kedvező árfekvésű árucikkeket, lásd még kínai gyártmányú, egyszer használatos sportcipő vonatkozásában: *hamis adidas, kici-olcú, néccikosz*. Ami a használt könyvek barterforgalmazását illeti, nem szükséges hozzá nagy állami támogatás, és nem kell pályázatot kiírni jelvények és matricák megtervezésére sem. A kis ingyenkönyvtárnak nem kellene olyannak lenni, mint az amerikaiaknak a maguk tehető környezetében, a magyar lehetne kicsit sárgább és kicsit savanyúbb, de a miénk.

A kis ingyen könyvtár-féle kezdeményezések Amerikában azért bírnak nagy jelentőséggel, mert az átmenetiség (lásd papírtányér és műanyagpohár) és pillanatnyiség (úgy mint az azonnali elismerésre való törekvés) közepette a könyveknek nem nagy értéke van. A *garage sale*-eken úgy vágják az ember után a jobbnál jobb műveket. Ami meg nem kel el, az ott marad az út szélén, hogy a kukásautó elvigye a nap végén. Mindenki a szemétkerül, Dosztojevskij, Freud, Machiavelli, Marx, Orwell, Tolsztoj és Szolzsenyicin, demokratikusan. Ha szerencsénk van, újra könyv lesz belőlük. Ha nem, akkor a többi szeméttel együtt kupacokban fogják betölteni a lyukakat az anyaföldben valahol. Ennél mégiscsak

jobb, ha jut annak könyvnek még egy esély, és tapasztalataim szerint Magyarországon sokkal nagyobb becsben tartjuk könyveinket. Történelmileg így alakult, idézhetném a kliséit magyarázatként, amint amerikai kollégáim már tőlem megszokták. Angol szakos hallgatóként a hetvenes években mit nem adtunk volna, ha egy példánynál több lett volna a tanszéki könyvtárban a kötelező irodalomból! Huszonegynéhány évvel később mekkora élmény volt megint elolvasni néhány fenti módon beszerzett amerikai regényt, köztük *A nagy Gatsbyt*. S amikor az Irén nevű hurrikán eláztatta vagy ezer könyvünket, akkor nem keseregtem, hogy egy vagyont áldoztam rájuk.

Ha már itt tartunk, íme egy másik ötlet! Felnőtt fejjel újraolvasni ifjúkorunk meghatározó műveit, ne adj Isten, a kötelező olvasmányokat, óriási élmény. Ha ott van az orrunk előtt a könyv, nagyobb a valószínűsége, hogy kézbe vesszük, mintha el kellene érte menni valahová. Nyelvtanulóknak mindig ajánlom a világirodalom remekeinek újraolvasását az eredeti nyelven – ég és föld, ha valaki még emlékszik az oroszul olvasott Csehov-novellákra, *sto ja magu jicszo szkeazaty*, Tatjana levelére, vagy angolul *Az állati gazdaságra*, esetleg Kerouac *Úton* című regényére. Az abszolút különc könyvmolyok ugyanazt a művet több nyelven olvasva más és más rétegeket tárhatnak fel, miközben egy teljesen új világ nyílik meg előttük a másik nyelv és kultúra révén. Úgy vélem, sokan egyetértenek velem abban, hogy mi, magyarok nagyon szerencsések vagyunk a fordítások szempontjából. A *Sorstalanság*ot is még egyszer le kellett fordítani angolra a Nobel-díj után. A *Szerelem a kolera idején* angolul, enyhén szólva, nem adja vissza az eredetit, a magyar változat sokkal közelebb áll a spanyolhoz.

A *Little Free Library* szójáték is. A „free” egyaránt utal az ingyenes és a szabad fogalmakra. Az amerikai közkönyvtár is ingyenes, illetve a helyi adókból támogatott, és ritka, hogy egy könyvet betiltanak, de előfordul. Ezek a kis tárolók szabad forgalmazású, ingyen könyvekkel állnak az olvasók rendelkezésére a szabadban. Mindent szabad olvasni, ami a tárolóban található. Milyen messze vagyunk az indexre tett könyvektől, ha ez még mond valamit ma. A fiatalabbak kedvéért, és ahogy amerikai kollégáimnak elmagyaráztam, lényegében hasonló cserebere folyt Magyarországon az átkosban, amikor a tiltott könyvek képezték a virtuális szabadkönyvtár alapját. Az állomány pedig külföldi kiadású, becsempészett, illegálisan sokszorosított vagy épp könyvtárból alternatív módon rekvirált kötetekből alakult. A Longman Kiadó még az egyoldalas, Orwellt említő nyelvtani anyagot is kicenzúrázta a magyarországi kezdők angol nyelvkönyvéből. Ebben a helyzetben, ha az ember elcsaklizta a magyar közkönyvtárból a véletlen szabadpolcra került 1984-et vagy *A látogatót* a három T és szamizdat idején, akkor az bűnnek számított-e vagy erénynek?

A kis ingyen könyvtár olcsón és könnyen megvalósítható, Magyarországon honosítható, ha lenne valaki, aki felkarolná a kezdeményezést. A filléres, újrahasznosított anyagokból épített ületes tárolókban található könyvek egy-egy olvasó számára sokat jelenthetnek. A siker titka, hogy a tárolók jó helyre kerüljenek, nyitottak vagy üveglablakosak legyenek, és ha szabadban helyezkednek el, állják az időjárás viszontagságait. Ezután már csak az első adag olvasnivalóról kell gondoskodni. De talán ez lesz a legnehezebb – megvalni szeretett könyveinktől, még akkor is, ha tudjuk, jó kezekbe kerülnek.

Hajnal Ward Judit – Danny Geary – William Bejarano